

Справа Путіна про вторгнення в Україну ґрунтується на фальшивих образах і стародавніх міфах

Російський лідер не хоче вірити, що Україна існує.

Але не так працюють сучасні нації.

ТІМОТІ СНАЙДЕР є автором півдюжини книг про Росію та Україну, зокрема «Шлях до несвободи» та «Криваві землі». Він є професором історії Єльського університету та є автором інформаційного бюлетню «Думаючи про...».

<https://www.washingtonpost.com/outlook/2022/01/28/putin-russia-ukraine-myths/>

28 січня 2022 року

Переклад з англійської Вікторії О. Романчук,
членкиня Всесвітньої асоціації періодичної преси –
Organisation Mondiale de la Presse Periodique en Bruxelles.

У липні минулого року в есе під назвою «Про історичну єдність росіян та українців» Володимир Путін розповів про [міфічну основу](#) російської військової пропаганди. Основна ідея полягає в тому, що Росія має право на Україну через те, що сталося тисячу років тому в Києві. У той час місто було торговим центром вікінгів, які завоювали місцевих хозарів. Це доволі химерне пояснення причини вторгнення Росії в Україну в 21 столітті – а саме це вона, здається,

має намір зробити. Однак абсурдні деталі менш важливі, ніж сам принцип. Якщо одні країни хочуть претендувати на інші на підставі міфів тисячолітньої давності, то сучасна державна система просто перестане існувати.

Ідея Путіна полягає в тому, що Україна є “братнім народом” Росії у зв’язку з його особистим ставленням до минулого. Це більш відомо як імперіалізм. І така ідея суперечить основним правовим принципам державного суверенітету та основним моральним принципам демократії. Люди, які говорять про інші нації як про маленьких братів, хочуть бути Великим Братом. Чи є Україна нацією, чи ні – це питання до сьогоднішніх українців, а не уявних росіян в уявному минулому. Але в презентації самого Путіна Захід винен, коли українці не відповідають на запитання так, як йому хотілося б. Здається, він вірить, що українці поділяли б його погляд на «історичну єдність», якби тільки Захід самоусунувся.

Російська пропаганда залежить від міфів і контрфактів, і всі вони розкручені в напрямку російської величі. Путін пише, що коли Радянський Союз розпався в 1991 році, принцип визначення кордонів республік, що входять до його складу, мав бути таким: «Візьми те, що приніс із собою». Проте в історії насправді саме Російська республіка СРСР привела до кінця Радянського Союзу. Суть полягала в тому, щоб звільнити Росію від того, що тоді вважалося тягарем підтримки периферії. Борис Єльцин, - людина, яка цього досягла, - визнала кордони радянської республіки російськими. Як обраний наступник Єльцина, Путін про все це дуже добре знає. Сьогодні він мріє про Російську імперію, яку зруйнували більшовики. Але вона нічого «не принесла» СРСР. Його більше не існувало. І вона ніколи не була російською національною державою. Його династія та значна частина її еліти були неросійського походження; більшість його населення розмовляла іншими мовами, а не російською, і мало хто з тих, хто говорив російською, знав, що таке нація до того, як більшовики здійснили свою революцію 1917 року.

Те, що Україна «принесла» з собою, то це форму самого Радянського Союзу. Більшовики були космополітами, спрямованими на весь світ. Війни, що послідували згодом, навчили їх важливості національного питання. СРСР, який вони заснували в 1922 році, був комуністичною партією-державою, але мав форму федерації з українською республікою, російською республікою, білоруською республікою та кавказькими республіками. Це відображало загальне розуміння того, що Україна – це країна, яку треба визнати. Як непрямий наслідок необхідності визнати інші

національні питання, Росія була створена як республіка СРСР. Саме цю одиницю Єльцин вилучив із Радянського Союзу 30 років тому. Політика, яка починається з міфів про невинність, — це політика, яка закінчується насильницькою обурою. Пропаганда втрат має на меті створити постійну презумпцію, що Росія є жертвою. Те, що росіяни постраждали у 20 столітті — безумовно поза всяким сумнівом. Величезна кількість людей, які проживали в Російській республіці СРСР, загинули при сталінізмі та під час німецької окупації. Це незаперечні факти. Але їх використовує Кремль, щоб створити відчуття, що постраждали лише росіяни, і тому лише російські лідери можуть судити інших. «Геноцид» і «фашизм» стають чарівними словами, які, коли їх вимовляють, дозволяють росіянам робити все, що їм заманеться, включно з вторгненням до сусідів.

І все ж, люди всередині Української республіки СРСР у ХХ столітті [більше постраждали](#) як від сталінізму, так і від німців. Сьогодні українці мають таке ж право пам'ятати минуле, як і росіяни. Їхня ідея про те, що досвід Другої світової війни виправдовує повагу до юридичних кордонів, узгоджується зі Статутом Організації Об'єднаних Націй і міжнародним правом загалом.

Після Другої світової війни СРСР створив зовнішню імперію у Східній Європі. Ці комуністичні копії режимів були об'єднані у військовий союз, відомий як Варшавський договір. Російська пропаганда сьогодні використовує іншу сімейну метафору, щоб описати своїх колишніх членів: [російські дипломати](#) говорять про колишні радянські республіки та колишні держави-сателіти як про «сиріт». Під час свого існування Варшавський договір використовувався для вторгнення в одного з його членів — Чехословаччини в 1968 році. Радянський Союз також самостійно вторгся в Угорщину в 1956 році і втрутився в Східну Німеччину в 1953 році. Рух «Солідарність» у Польщі був придушений місцевим комуністичним режимом, оскільки Червона Армія в той час загрузла під час вторгнення в Афганістан. Після революції 1989 року всі країни-члени Варшавського договору подали заявку на вступ до НАТО з причин, які тоді чудово розуміли всі, включаючи російських лідерів.

Коли російські лідери заявляють сьогодні, що НАТО зрадило Росію, вони торкаються тієї самої міфічної жили зневаженої невинності. 27 травня 1997 року Росія підписала Основоположний акт Росія-НАТО. Тоді всі сторони визнали, що НАТО буде розширюватися, і він був відкритим для « [всіх нових європейських демократій](#) ». Всього через чотири дні Росія підписала договір з Україною про визнання її кордонів. Москва може не схвалювати того, що колишні члени

Варшавського договору або колишні радянські республіки подають заявки на вступ до НАТО, але такі бажання не є результатом беззаконня Заходу чи порушених обіцянок. Вони є результатом радянської, а потім російської поведінки. Питання щодо членства в НАТО не було популярним в Україні, поки Росія не вторглася в країну в 2014 році. Не дивно, що [сьогодні більшість українців](#) бажає належати до потужного оборонного альянсу.

Тепер, коли членство в НАТО має підтримку більшості в Україні, колишній президент Росії та прем'єр-міністр Дмитро Медведєв називає українців «[васалами](#)». Російська пропаганда робила схожі [кроки](#), щоб зміцнити певний настрій перед останнім вторгненням. На початку 2014 року головною темою Кремля була ідея про те, що Україна — «недостатня держава», що вимагає від росіян її ремонту. Держава, яка стверджує, що іншої держави насправді не існує, поводить як імперія. Україна така ж держава, як і Росія – і це основний факт, який визнавала сама Росія, поки не вторглася вісім років тому. До того часу в російській дипломатії взагалі не було нічого, що могло б поставити під сумнів існування України, її кордони чи право на суверенітет.

Вторгшись в Україну та анексувавши частину її території у 2014 році, Росія порушила міжнародне право в цілому та свої угоди з Україною зокрема. Мабуть, найгострішим серед них був [Будапештський меморандум](#) 1994 року. У той час Україна була третьою за величиною ядерною державою у світі за кількістю [ядерної зброї](#) на її території. Вона погодилася відмовитися від усієї ядерної зброї в обмін на гарантії безпеки від Сполучених Штатів, Великобританії та Російської Федерації. Враховуючи цей рекорд країн вторгнення, чия безпеку вона гарантувала, варто запитати, чи буде Росія поважати майбутні угоди, особливо ті, які вона підписала, погрожуючи подальшим вторгненням.

На думку Кремля, Росія є жертвою, тому що Україна існує, а також тому, що Україна має й веде власну зовнішню політику. Агресивне твердження про невинність йде ще далі. Путін також стверджує, що Росія є жертвою сьогоденної України через зменшення впливу російської культури в країні. У своїй статті минулого літа він прирівнює зменшення впливу російської культури та мови в Україні до нападу на Росію зброєю масового знищення. У реальному світі російській мові нічого не загрожує: [глобалізований Інтернет](#) віддає перевагу російській, а не українській в Україні, і більшість телебачення російською. Що змінилося з часом, особливо після вторгнення 2014 року, то це ставлення населення до мови: відсоток громадян України, які ідентифікують себе як носії російської мови, зменшився. [Молодші люди](#) зараз частіше ідентифікують себе як

носії української мови. Жодна українська політика ніколи не призводила до такої українізації, як війна Росії проти України. Вся ідея вторгнення сусіда з метою захисту етнічної групи є більш ніж підозрілою. Це було таким же обґрунтуванням, яке дав Гітлер для розгрому [Австрії та Чехословаччини](#) в 1938 році, і причиною, яку Сталін надав для вторгнення в Польщу в 1939 році. Якби Росія вважала, що людям в Україні загрожує їхня культура, вона мала законні шляхи, якими вона могла б іти до 2014 року. Однак насправді це не так.

Люди, які говорять російською в Україні, набагато вільніші, ніж люди, які говорять російською в Росії. Однією з таких людей є президент України. Володимир Зеленський, кращою мовою якого є російська, переміг свого попередника Петра Порошенка на демократичних виборах у 2019 році. У Росії такий політичний підйом неможливий. Суперник Путіна Олексій Навальний, який став жертвою замаху російських спецслужб, зараз перебуває у в'язниці, яка нагадує концтабір.

Отже, вся ця російська пропаганда не відповідає дійсності, але навіть якби вона *була* правдою, вона не виправдовувала б вторгнень і загрози вторгнення. Чи покликаний він служити ідеології чи стратегії? Ми точно знаємо, що російські лідери, якою б [не була ідеологія чи стратегія](#), вірять у психологію. Єдиний послідовний елемент російської пропаганди полягає в тому, що Росія постраждала, і що в цьому винен Захід. Коли Росія робить щось, чого не можна вибачити й забути, ви маєте бути шоковані, звинувачувати себе і йти на поступки.

Шок і почуття провини не приведуть до спокою. Безпеку не можна здобути, розганяючи міфи в потойбіччя, де росіяни завжди невинні, українці не існують, а американці мають взяти на себе провину за все. Якщо Росія отримає те, чого хоче, поведячись погано і програмуючи інших, щоб вони взяли на себе провину, очікуйте ще більше у найближчі роки.

Час, витрачений на переговори з грудня, допоміг наблизити вимоги Росії до чогось, що можна проаналізувати, якщо не прийняти.

Важливо — і це, здається, відбувається насправді — щоб американські позиції розширювали поле предметів, щоб обидві сторони могли знайти вихідні точки за межами приреченої території фантазій про невинність і провину. Звісно, щось не так в архітектурі європейської безпеки — запитайте в українців. Що це таке, і як це можна відремонтувати, вимагатиме кількох вихідних точок, участі кількох партнерів та значної кількості часу.